

บทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนไทย-กัมพูชา

Role of Buddhist Monk to Develop Sustainable Relation between Thailand and Cambodia

ยงยุทธ บุราสีทธิ* และเสาวภา พรสิริพงษ์**

Yongyuth Burasith and Saowapa Pornsirpongse

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนไทย-กัมพูชา ด้านชายแดนไทยจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ของทั้งสองประเทศ มีการนับถือศาสนาพุทธที่คล้ายคลึงกัน มาตั้งแต่สมัยอดีตจวบกระทั่งจนถึงปัจจุบัน แม้เหตุการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไปในช่วงพัฒนาการทางสังคมของทั้งสองประเทศ ในหลายยุคหลายสมัยที่ผ่านมา จะทำให้เกิดความขัดแย้งและความไม่เข้าใจระหว่างประเทศเกิดขึ้น แต่สิ่งที่ยังคงสืบทอดสายสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นของผู้คนของทั้งสองประเทศให้มีความผูกพันกันมากขึ้นไม่มีวันเสื่อมคลายคือการนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท ทั้งสายธรรมยุติและมหานิกายเช่นเดียวกัน การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (Ethnic and Culture) รวมทั้งแนวคิดโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่กล่าวถึงความเป็นผู้มีรากกำเนิดและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยมีศาสนาเป็นจุดเชื่อมโยงผ่านระบบการสื่อสารสมัยใหม่ ที่มีพลังในการข้ามรัฐชาติ ความเป็นท้องถิ่นที่มีพลังต่อรองกับอำนาจรัฐ วิธีการศึกษาโดยผ่านกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอุดรธานี (กัมพูชา) และโครงการวัดคู่พัฒนา

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา ชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา โลกาภิวัตน์ อาเซียน

Abstract

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

This article presents the role of Buddhist monks in developing a sustainable relationship between Thailand and Cambodia, focusing on Surin and Oddar Meanchey provinces. Almost all Thais and Cambodians are Buddhist. Despite political changes during Cambodia's social evolution and frequent conflicts and misunderstandings between the two countries, Buddhism has served as the foundation cementing bonds between people of these two nations. Religion, as a focal point, connects people with common root and culture through modern communication systems that can by-pass and avoid state control. Ethnicity and culture, based on a globalization conceptual framework, are used to analyze this relationship as studied under 2 project entitled (1) 'Leadership development for sustainable relationships between Thailand and Cambodia in Thai-Cambodian border areas' and (2) 'sister temples project'.

Keywords: Buddhism, Ethnicity, Thai-Cambodian Relationship, Globalization, ASEAN

บทนำ

บทความนี้¹ เป็นการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเชื่อมความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา ด้านชายแดนไทยจังหวัดสุรินทร์ มีพรมแดนติดกับประเทศกัมพูชา ซึ่งผู้คนทั้งสองฝั่งมีสายสัมพันธ์กันมา ยาวนาน โดยเฉพาะทั้งด้านชาติพันธุ์ ประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งภาษาพูด ที่มีความคล้ายคลึงกัน และที่สำคัญคือมีความศรัทธาในการนับถือศาสนาพุทธ นิกายเถรวาทเช่นเดียวกัน โดยวิธีการศึกษา ผ่านกระบวนการอบรมโครงการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น ในช่วงระหว่างปี 2555-2556 โดยมีกลุ่มเป้าหมายจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักจัดรายการวิทยุท้องถิ่น ศิลปิน นักพัฒนา ตลอดจนพระภิกษุที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 120 คน จำนวน 3 รุ่น ให้มีความรอบรู้และเท่าทันสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคง ปัญหาสังคม วัฒนธรรมของพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา (รู้เขา-รู้เรา) โดยใช้กิจกรรมด้านศาสนาเป็นแกนนำในการเชื่อมความสัมพันธ์ ทั้งนี้เพราะผู้คนทั้งสองฝั่งมีการนับถือศาสนาพุทธ ที่มีความเหนียวแน่นร่วมกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน มีการติดต่อสัมพันธ์กันทางศาสนาทั้งในระดับพระสงฆ์และประชาชน โดยเฉพาะชายแดนด้านจังหวัดสุรินทร์ ที่มีพระสงฆ์จากทางฝั่งกัมพูชาเดินทางเข้ามาศึกษาพระธรรมวินัยตามวัดต่างๆ และส่วนหนึ่งเข้าไปศึกษายังมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งภายในจังหวัดเองและในกรุงเทพมหานคร และในอดีตก็มีพระเกจิอาจารย์หลายรูปที่เป็นพระเชื้อสายเขมร มาจำพรรษาและบูรณวัตถุอาารามต่างๆ ในเขตจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งพระสงฆ์จาก

¹ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาสู่ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ได้ดำเนินการในช่วงปี พ.ศ.2555-2556 ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

จังหวัดสุรินทร์ ก็เดินทางไปจำพรรษาและศึกษาด้านพระธรรมวินัยในเขตประเทศกัมพูชา ก็มีเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน

แนวคิดและทฤษฎี

ในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนใกล้ชิดติดกันและมีสายสัมพันธ์ทางด้านชาติพันธุ์นั้น ผู้วิจัยใช้กรอบมุมมองทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (Ethnic and Culture) ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวคิดในการศึกษา ทั้งนี้เพื่อเห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์เขมรและวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกันของกลุ่มคนทั้งสองฝั่งที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันมาก่อน อาจทำให้การสร้างความสัมพันธ์ในระหว่างภาคประชาชนด้วยตนเองทำได้ราบรื่นขึ้นและมีความยั่งยืน ชวนไปกับการสร้างความสัมพันธ์ของภาครัฐ ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่า ถ้าภาคประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ดีต่อกันแล้ว ก็จะทำให้ชายแดนมีสันติ และ มีความมั่นคงเกิดขึ้น โดยนำแนวคิดของ Charles Keyes (1997: 153) เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เห็นว่าพื้นฐานของความเหมือนและความแตกต่างของสมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ มาจากแนวคิดเรื่องต้นกำเนิดหรือกำเนิดร่วม (shared descent) ที่คนในกลุ่มเชื่อว่าสืบทอดและปฏิบัติร่วมกันจนกลายมาเป็นที่มาและรากฐานของกลุ่ม ที่มาของกำเนิดร่วมอาจมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าถึงที่มาการอพยพการตั้งถิ่นฐานในที่ใหม่ ความทรงจำร่วมถึงประวัติศาสตร์ เพลง ตำนานและการละเล่นต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำเอาแนวความคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ (Globalization) ตามแนวคิดของ Appadurai (1996:165) ซึ่งกล่าวถึงการเมืองภาคประชาชนในสังคมเครือข่าย (People's Politics in the Network Society) ที่กล่าวว่าคิดในระดับท้องถิ่น แต่เคลื่อนไหวในระดับโลก (think locally, act globally) กล่าวคือภาคท้องถิ่นไม่มีลักษณะแข็งทื่อ หยดนิ่งตายตัว เหมือนยุคก่อนอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะเป็นผลมาจากพัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารและข่าวสารสมัยใหม่ ทำให้อำนาจของรัฐที่กำกับไว้อย่างเหนียวแน่นที่ศูนย์กลางถูกสั่นคลอนอย่างมาก เพราะพลังของกระแสเครือข่ายภาคประชาสังคมเชื่อมโยงเครือข่ายระดับโลกด้วยการสื่อสารสมัยใหม่ โลกาภิวัตน์เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาติ ก่อเกิดจินตนาการแบบใหม่ที่ตัดข้ามเส้นแบ่งพรมแดน ตลอดถึงความคิดในเรื่องชาติพันธุ์แบบใหม่ที่มีได้โยงอยู่กับอาณาเขตของรัฐ-ชาติอีกต่อไป

ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาระหว่างไทย-กัมพูชา

ความสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนาระหว่างไทย-กัมพูชา มีมาช้านานแล้ว Manich Jumsai (1987: 84) ได้กล่าวไว้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 3 พระองค์ด้วง (ค.ศ. 1841-1859) ในขณะที่ทรงเป็นเชลยสงครามในประเทศสยาม ได้ทรงบวชเรียนหลายพรรษาในกรุงเทพฯ มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ทรงมีความเลื่อมใสอย่างมากในคณะธรรมยุติกายที่เพิ่งอุบัติใหม่ ภายหลังออกผนวช ทรงได้เป็น

พระมหากษัตริย์ประจำกรุงอูดงค์ ภายใต้การสนับสนุนของพระมหากษัตริย์สยาม ทรงบริหาร ประเทศชาติด้วยหลักทศพิธราชธรรม แนะนำให้ข้าราชการให้รู้จักประเพณีพระธรรมวินัย ทรงผนวช พระราชาบุตรและพระอนุชาในสำนักพระพุทธศาสนา ทรงเป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่ทำกรปรับปรุง โครงสร้างการบริหารงานคณะสงฆ์ และแต่งตั้งลำดับคณะสงฆ์ตามสายลำดับการปกครอง ในช่วงสมัย ดังกล่าวนับได้ว่าศาสนาพุทธเจริญมากที่สุด ประเทศสงบสุขปราศจากสงคราม ซึ่งสอดคล้องกับ Vickey (1977) และ Edwards (1999) (อ้างในธิปไตย บัวคำศรี. 2549: 72) ที่กล่าวว่าคณะธรรมยุติกซึ่ง นำเข้ามาจากสยามในปี ค.ศ. 1854 มีความใกล้ชิดกับราชสำนักเช่นเดียวกับที่เป็นในสยาม ดังนั้น ในช่วงสมัยดังกล่าวจึงน่าจะนำรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ไปจากกรุงเทพ สร้างความมั่นคงให้กับ คณะสงฆ์ในกัมพูชา จนเจริญรุ่งเรืองในช่วงที่สมัยพระองค์ทรงปกครอง

เหตุการณ์ที่สั่นคือนรุนแรงที่สุดของพระพุทธศาสนาในกัมพูชาคือในช่วงปี พ.ศ. 2518-2522 ในช่วงเขมรแดงปกครองประเทศได้มีการสังหารพระภิกษุเกือบ 80,000 รูป หรือเฉลี่ย ร้อยละ 93 ของพระของพระสงฆ์ในกัมพูชา (พระสุเถีย สุวณฺณเถโร, 2553: 50) ในช่วงดังกล่าวได้มี พระสงฆ์ชาวกัมพูชาลี้ภัยทางการเมืองมาอยู่ชายแดนไทย-กัมพูชาเป็นจำนวนมาก เพื่อทำพิธีอุปสมบท จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2534 ทางรัฐบาลกัมพูชา ได้ต้อนรับผู้ลี้ภัยที่ชายแดนไทยกลับประเทศ และในปี พ.ศ. 2538 ประเทศไทย โดยกรมการศาสนาได้จัดทำพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี-เขมร โดยถ่าย เอกสารจากต้นฉบับเดิมจัดทำเป็นรูปเล่มสวยงามนำไปมอบถวายคณะสงฆ์ประเทศกัมพูชา เนื่องจาก ขณะนั้นพระไตรปิฎกของประเทศกัมพูชาหายได้ยากเพราะพิษของสงครามกลางเมืองทำให้คณะสงฆ์ ของประเทศกัมพูชาได้มีพระไตรปิฎกสำหรับศึกษาเล่าเรียนมาจนถึงปัจจุบันนี้ (กรมการศาสนา. 2555)

สัมพันธของพระสงฆ์ด้านจังหวัดสุรินทร์และประเทศกัมพูชา

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดทางด้านอีสานใต้ ที่มีพรมแดนติดต่อกับจังหวัดอุดรธานีชัยของประเทศ กัมพูชา ในอดีตผู้คนทั้งสองฝั่งมีการไปมาหาสู่กันตลอด เป็นกลุ่มคนที่มีชาติพันธุ์เขมรเช่นเดียวกัน โดยมี ภาษา และ วัฒนธรรม ประเพณี ที่ คล้าย คลึง กัน พระมหาวิระ กิตฺติวณฺโณ เจ้าอาวาสวัดสระเดารัตนาราม อำเภอทุ่งมน ตำบลปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ได้กล่าวว่า “ตนเองเป็นคน เชื้อสายเขมรและยังมีญาติพี่น้องอยู่ทางฝั่งประเทศกัมพูชา ซึ่งในสมัยก่อนมีการไปมาหาสู่กันเป็น ประจำ คนที่บ้านเราก็ไปแต่งงานกับคนทางเขมร และคนทางเขมรก็มาแต่งงานกับคนบ้านเรา ในช่วงเขมรแดงปกครองประเทศพบว่าคนสุรินทร์ที่ไปอยู่ที่นั่นไม่กล้าเปิดเผยตนเองว่าเป็นคนไทย ไม่เช่นนั้นอาจถูกฆ่าตาย...และมีพระสงฆ์ในจังหวัดสุรินทร์หลายรูปเป็นพระที่มาจากกัมพูชา รวมทั้ง พระสงฆ์จากจังหวัดสุรินทร์เช่นหลวงปู่หงส์ พรหมปัญโญ ซึ่งเป็นพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงแห่งวัด เพชรบุรี อำเภอปราสาท ท่านก็เคยไปอูดงค์และช่วยเหลือสร้างวัดต่างๆ ในประเทศกัมพูชา” (สัมภาษณ์เมื่อ 19 ตุลาคม 2555)

นอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์และสามเณรจากประเทศกัมพูชา เข้าบวชเรียนและจำพรรษาอยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์จำนวนมาก จากการลงไปเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัยพบว่า พระและเณรเหล่านี้ เลือกว่าจะเข้ามาศึกษาธรรมบาลี ในจังหวัดสุรินทร์สาเหตุเพราะมีภาษาพูด (เขมร) ที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งมีรูปร่างหน้าตาที่เหมือนๆ กันกับคนจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งเรื่องอาหารการกินที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะคนเขมรเองก็กินข้าวเจ้าเป็นหลัก ดังนั้นจึงไม่เป็นที่ผิดสังเกตของคนทั่วไป และมีความสบายใจที่ได้มาบวชเรียนที่นี่เพราะเหมือนกับเป็นบ้านตัวเอง อยู่แล้วสบายใจ นอกจากนี้ยังพบว่าบางวัดมีอดีตเจ้าอาวาสวัดเป็นพระมาจากกัมพูชา และสร้างความเชื่อมโยงใกล้ชิดศรัทธากับญาติโยมชาวจังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างมากโดยเฉพาะเรื่องเครื่องรางของขลัง ซึ่งมีชื่อเสียงมาก โดยเจ้าอาวาสวัดแห่งหนึ่ง² ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ก่อนที่จะอาตมาจะมาเป็นเจ้าอาวาส ได้มีพระเขมรมาจากประเทศกัมพูชามาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่วัดนี้เป็นสิบปี ท่านเป็นพระที่มีของดี (ของขลัง) มีญาติโยมศรัทธาขึ้นวัดทำบุญบริจาคเป็นจำนวนมาก ท่านก็นำเงินมาพัฒนาวัด สร้างอาคารต่างๆ ที่เห็นอยู่ในวัด รวมทั้งมีการแจกเงินกับญาติโยมที่ยากจนเดือดร้อน ท่านเป็นพระใจดี ชาวบ้านรักใคร่ ไปไหนก็มีชาวบ้านติดตามไปด้วย ท่านอยู่ที่นั่นจนกระทั่งมรณภาพ” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2555) นอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์ที่เป็นชาวกัมพูชา ที่เป็นพระเกจิที่มีชื่อเสียงอีกหลายรูปเช่นหลวงปู่เจียมและหลวงปู่ธรรมรังสี เป็นต้น (<http://www.web-pra.com/Shop/PraUdomvate>)

โครงการวัดคู่พัฒนาไทย-กัมพูชา

ด้วยความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ทั้งทางฝั่งจังหวัดสุรินทร์และประเทศกัมพูชา ที่มีมาอย่างเหนียวแน่นดังกล่าว พระมหาวิระ กิตติคุณุโณ เจ้าอาวาสวัดสะเดารัตนาราม ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จึงได้คิดริเริ่มจัดทำ “โครงการวัดคู่พัฒนา” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต่อยอดจากโครงการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาสู่ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาระหว่างพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนระหว่างวัดสะเดารัตนาราม ตำบลทุ่งมน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ กับวัดปราสาทปะออง ในจังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา ซึ่งอยู่เลยเขตชายแดนช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ เข้าไปในเขตจังหวัดอุดรธานีชาย ประเทศกัมพูชา ประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นลักษณะคล้ายสำนักสงฆ์เล็กๆ โดยมีพระชาวกัมพูชาจำพรรษาอยู่เพียงสองรูป บริเวณวัดมีป่าไม้ขนาดใหญ่ล้อมรอบวัด ประมาณ 30 ไร่ มีสิ่งก่อสร้างเป็นศาลาการเปรียญ ขนาดเล็ก 1 หลัง กุฏิ 1 หลัง และโบสถ์ขนาดเล็ก 1 หลัง จากการสอบถามผู้ใหญ่บ้าน (หญิง) ชาวกัมพูชา พบว่าชุมชนแห่งนี้ใหม่ที่รัฐบาลได้อพยพผู้คนมาจากหลายจังหวัดของกัมพูชา มาตั้งหมู่บ้านตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ดังนั้นความสัมพันธ์ด้านเครือญาติพี่น้องจึงไม่ค่อยมี รัฐบาลได้จัดสรรที่ทำกินพร้อมทั้งให้ปลูกบ้านเรือนอาศัยประมาณ ครอบครัพละ 10 ไร่ รวมทั้ง

² ผู้วิจัยขอสงวนสิทธิ์ในการไม่เอ่ยชื่อวัด เพราะเจ้าอาวาสไม่อนุญาตให้เปิดเผย

ได้จัดสร้างวัดขึ้น 1 แห่งคือวัดปราสาทปะออง และนิมนต์พระสงฆ์มาจากที่อื่น ไม่ใช่คนในพื้นที่นี้ โดยมาจากจังหวัดต่างๆ ของกัมพูชา แต่เนื่องจากพื้นที่แถบนี้เดิมเคยเป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ต่อมาได้ถูกสัมปทาน เป็นที่ดินรกร้างและเป็นดินไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ ลักษณะเป็นดินกรวดลูกรัง และที่สำคัญคือขาดแคลนน้ำทำการเพาะปลูกไม่ค่อยได้ ประชาชนส่วนหนึ่งจากอพยพเข้ามาทำงานยังประเทศไทย โดยเฉพาะที่จังหวัดสุรินทร์ จากการสัมภาษณ์นายตน (ชื่อสมมติ สัมภาษณ์เมื่อ 27 มีนาคม 2556) ได้เล่าว่า “ได้อาศัยอยู่แถบนี้กับภรรยาและลูกๆ รวมทั้งญาติพี่น้องในบ้านเดียวกันประมาณ 10 คน ภรรยาเป็นกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ผู้ใหญ่บ้านจะมีบทบาทมาก สามารถที่จะออกเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินให้ชาวบ้านได้ด้วย และผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ถ้าหมู่บ้านยกฐานะเป็นอำเภอ ผู้ใหญ่บ้านก็ยกฐานะเป็น นายอำเภอไปด้วยคนที่นี่มาจากหลายจังหวัดของกัมพูชา ไม่ค่อยรู้จักกัน เวลานั้นน้ำแล้งที่น้ำขาดแคลนน้ำมาก ปลูกพืชผักไม่ค่อยได้ คนส่วนหนึ่งไปทำงานทำนาแถวเสียมเรียบ และอีกส่วนหนึ่ง (ส่วนใหญ่) ขึ้นไปทำงานยังประเทศไทย โดยเฉพาะที่จังหวัดสุรินทร์ เพราะเป็นคนพูดภาษาเขมรเหมือนกัน พอทำงานที่สุรินทร์ได้สักพักก็เข้าไปทำงานยังกรุงเทพฯ เพราะรายได้ดีกว่า... พี่น้องตนเองหลายคนไปเป็นช่างรับเหมาซ่อมแซมบ้านที่กรุงเทพฯ รายได้ดีมาก ส่งเงินมาปลูกบ้านหลังสวยๆ อยู่ ที่เห็นบ้านหลังงามๆ อยู่ในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเงินที่ส่งกลับบ้าน จากการไปทำงานที่ประเทศไทย”

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายชาน วันนา รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานีชัย (ท่านสามารถพูดภาษาไทยได้ เพราะคุณแม่เป็นคนเชื้อสายไทย) ผู้วิจัยได้เข้าพบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้กล่าวว่า “คนที่นี่ชอบไปทำงานที่จังหวัดสุรินทร์หรือไปกรุงเทพฯ ก็มาก เพราะถนนลาดยางสะดวก วิ่งเข้าช่องจอมไม่ถึงชั่วโมงไม่เหมือนเมื่อก่อนไป มาลำบาก คนที่นี่ไม่อยากจะอยู่บ้าน เพราะอยู่บ้านแล้วไม่โก้ อยากรไปดูแสงสี ได้ซื้อรถเที่ยว ทั่วๆ ที่งานที่นี่ก็มีแต่ไม่อยากจะทำ ไปเมืองไทยค่าแรงก็สูง มีเงินทองกลับมาบ้าน ไปง่ายมาง่าย หนุ่มๆ สาวๆ ไม่ค่อยเห็นแล้วในหมู่บ้าน มีแต่เด็กกะคนแก่” (สัมภาษณ์เมื่อ 24 สิงหาคม 2555)

คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ จะมีคนสูงอายุและเด็กมาก สังเกตจากการมาที่วัดปราสาทปะออง พบว่ามีคนสูงอายุ (ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง) และเด็กๆ จำนวนมาก มารอให้การต้อนรับที่วัด ทางคณะได้เดินทางไปที่วัดเพื่อสร้างความสัมพันธ์ตามโครงการวัดคู่พัฒนาหลายครั้ง รวมทั้งทางพระมหาวีระ ได้นำญาติโยมจากทางจังหวัดสุรินทร์ไปร่วมทำบุญ ทอดผ้าป่า จำนวน 3 ครั้ง โดยมีญาติโยมชาวจังหวัดสุรินทร์ไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งการไปทำบุญทอดผ้าป่า ถือเป็นสะพานแรก ที่จะเชื่อมสัมพันธ์มิตรด้านศาสนาให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านบริเวณโดยรอบวัด และนอกจากนี้ทางฝ่ายไทย โดยท่านมหาวีระ ได้นำคณะผู้นำชาวกัมพูชา เช่นเจ้าอาวาสวัด ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งคณะครูและนักเรียน ได้เดินทางมาเยี่ยมวัดสะเดารัตนาราม รวมทั้งได้เข้าพบนายอำเภอปราสาทด้วย จำนวน 2

ครั้ง โดยการไป มาหาสู่งกันตามโครงการดังกล่าว ไม่ต้องใช้หนังสือเดินทาง แต่ทำหนังสือขอผ่านแดน โดยได้รับการอำนวยความสะดวกจากเจ้าหน้าที่ที่ประจำด่านชายแดนช่องจอม รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทหาร หน่วยประสานงานชายแดน ที่ช่วยประสานกับทางฝั่งกัมพูชา ให้สามารถเดินทางโดยสามารถใช้รถยนต์เดินทางข้ามไปร่วมทำบุญที่วัดปราสาทปะอองได้อย่างสะดวก

ผลจากการติดตามงานตามโครงการวัดคู่พัฒนา ดังกล่าว ทำให้ได้ทราบเกี่ยวกับบริบทของวัด และบ้าน ในกัมพูชาว่า “ไม่เหมือนกันกับบ้านเรา” ซึ่งจุดประสงค์ของโครงการนี้อีกประการหนึ่งคือได้รู้ เขา รู้เราและสร้างการทูตภาคประชาชน ขึ้นมาขนานไปกับการทูตภาครัฐ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนที่อยู่ตามชายแดน เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่สงบหรือมีการสู้รบเกิดขึ้น จะได้รับผลกระทบเป็นอันดับแรก ดังนั้น ทำอย่างไรถึงจะให้ภาคประชาชนสามารถที่จะเจรจาตนเองได้ ในบางเรื่องที่สามารถหาข้อยุติกันได้เอง ไม่จำเป็นต้องรอจากส่วนกลาง และเป็นการสร้างความไว้วางใจกันของคนทั้งสองฝั่ง จากการดำเนินงานที่ผ่านมา สามารถสรุปผลการดำเนินงานด้านต่างๆ ดังนี้คือ (1) ด้านพระสงฆ์ พบว่า มีการสร้างเครือข่ายของวัดในจังหวัดสุรินทร์ ที่จะสร้างความสัมพันธ์ในโครงการวัดคู่พัฒนาเพิ่มมากขึ้น มีการสื่อออนไลน์เผยแพร่การทำงานและการติดต่อสื่อสารเพื่อหาเครือข่ายในการสร้างความสัมพันธ์กับกัมพูชา รวมทั้งการใช้วิทยุชุมชนของวัด (2) ด้านประชาชน พบว่า ได้เกิดการตื่นตัวของภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชา ที่เห็นโครงการในลักษณะนี้ เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน แลภาคประชาชน ที่มีส่วนร่วมในการคิดโครงการตั้งแต่เริ่มแรก ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ การได้แลกเปลี่ยน ของประชาชนทั้งสองฝ่าย ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจต่อผู้คนที่ทั้งสองฝั่งมากยิ่งขึ้น สร้างทัศนคติที่ดีที่มีต่อกัน ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้เกิดการสู้รบกันตามบริเวณพรมแดนด้านจังหวัดสุรินทร์ ชาวบ้านทั้งสองฝ่ายได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก แต่จากการไปสร้างความสัมพันธ์ในระดับประชาชน อย่างน้อยได้มีความรู้ ความเข้าใจของผู้คนทั้งสองฝ่าย อาจทำให้ลดรอยบาดแผลที่เกิดจากการสู้รบที่ผ่านมาได้บ้าง ถึงแม้ว่าอาจจะยังไม่ถึงกับสนิทใจนัก แต่กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว คงจะต้องใช้ระยะเวลา ซึ่งไม่อาจจะเห็นผลในระยะสั้นๆ (3) ด้านการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ พบว่ามีหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน(มูลนิธิพัฒนาอีสาน)และภาคีเครือข่ายด้านสื่อมวลชนท้องถิ่น ได้เข้าร่วมในโครงการ และจัดกิจกรรมเพื่อต่อยอดโครงการเช่นในด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาวิชาชีพและด้านดนตรี ศิลปะการแสดง เป็นต้น โดยกิจกรรมดังกล่าวจะดำเนินการต่อไปในพื้นที่ของวัดต่างๆในประเทศกัมพูชา นอกจากนี้ยังได้เปลี่ยนวิธีคิดที่มีต่อมุมมองกัมพูชา และหาแนวทางร่วมกันของทั้งสองฝ่าย ทั้งในระดับภาครัฐและภาคประชาชน รวมทั้งหน่วยงานในพื้นที่ชายแดนต่างๆ ในการสร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะภาคประชาชน ให้สามารถสร้างความสัมพันธ์ได้อย่างราบรื่น ทั้งนี้จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอุดรรัมย์ฯ ได้เตรียมที่จะทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ในระดับจังหวัด เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ขึ้น เป็นการเตรียมรับการเปิดประตูสู่อาเซียน ของจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งโรงเรียนต่างๆ ก็มีการเพิ่มเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับประเทศกัมพูชา รวมทั้งการสอนภาษาเขมร ในหลายโรงเรียนของจังหวัดสุรินทร์

บทสรุป

การเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศกัมพูชา โดยผ่านช่องทางศาสนา เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างไทย-กัมพูชา โดยมีโครงการวัดคู่พัฒนา ซึ่งเปรียบเสมือนตุ๊กตาที่จะเป็นโครงการนำร่องว่าสามารถเป็นไปได้มากน้อยขนาดไหน ในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งรัฐยังมีอำนาจเป็นอย่างมาก ทั้งรัฐไทยและรัฐกัมพูชา ภาคประชาชนหรือประชาสังคมในท้องถิ่น จะเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ ในการหาแนวทางของภาคประชาชนในการสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดน ทั้งสองฝั่ง โดยผ่านกระบวนการอบรมผู้นำท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างให้ผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้ ให้มีศักยภาพในการเป็น “ผู้นำ” ในการสร้างความสัมพันธ์ชายแดน ขนานไปกับการสร้างความสัมพันธ์ในระดับรัฐ จากการดำเนินงานมาในช่วงที่ผ่านมา อาจจะไม่เห็นผลเป็น “รูปธรรม” ที่ชัดเจนมากนัก อาจจะเป็นเพราะยังเป็นช่วงเวลาที่สั้นเกินไปในการเห็นผลสำเร็จหรือ ผลลัพธ์ ที่เกิดขึ้น แต่อย่างน้อย โครงการดังกล่าวก็ได้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของภาคประชาชนและภาคส่วนต่างๆ โดยมีพระสงฆ์ เป็นแกนนำสำคัญ ในการพาไปเปิดประตูสู่กัมพูชา โดยอาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือนำทาง ทั้งนี้ด้วยความเชื่อบนพื้นฐานว่า คนสุรินทร์และคนกัมพูชา เป็นญาติมิตรในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเหมือนกัน มีรากเหง้าด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมและการละเล่นต่างๆ ร่วมกันมา ที่สำคัญคือ มีพระสงฆ์หรือพระเกจิอาจารย์ชื่อดังหลายรูป ทั้งฝ่ายไทยและกัมพูชา ที่สร้างชื่อเสียงในระดับประเทศจนได้รับการยอมรับของทั้งสองฝ่าย รวมทั้งการสื่อสารในโลกสมัยใหม่ ทำให้พระสงฆ์มีความก้าวหน้าในด้านการใช้เครื่องมือสื่อสาร สามารถติดต่อกันได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Appadurai (1996:165) ซึ่งกล่าวว่า โลกาภิวัตน์เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาติ ก่อเกิดจินตนาการแบบใหม่ที่ตัดข้ามเส้นแบ่งพรมแดน ตลอดถึงความคิดในเรื่องชาติพันธุ์แบบใหม่ที่มีได้โยงอยู่กับอาณาเขตของรัฐ-ชาติอีกต่อไป ทั้งนี้มาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่ทำให้การส่งและการรับข่าวสารข้อมูลมีความรวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น อำนาจรัฐไม่อาจสามารถควบคุมได้อีกต่อไป เพราะเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถสร้างพลังเครือข่ายทั้งในระดับชาติและระดับโลกได้ โดยข้ามพรมอำนาจรัฐ ดังนั้นคงต้องใช้เวลาในการเพาะบ่มความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยการกระจายความรู้ออกไปสู่ภาคส่วนต่างๆ ของจังหวัดและของประชาชนในประเทศให้มากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการใช้มิติทางของศาสนา โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ น่าจะเป็นเส้นทางที่ราบรื่นในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา ให้มีความยั่งยืนสืบต่อไป.

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2555). **ก้าวสู่อาเซียนเวทีแห่งสันติ พระพุทธศาสนาในกัมพูชา**. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2555, จาก http://www.dra.go.th/module/attach_media
- ธิปดี บัวคำศรี. (2549. มกราคม-เมษายน). ความเป็นมาของบท “โนกอร์เรียม” เพลงชาติเขมร: การศึกษาเบื้องต้น. **วารสารลุ่มน้ำโขง**. 2(1): 72.
- ธรรมจักร. (2556). **ประวัติและปฏิทา หลวงปู่เจียม อติสโย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2556, จาก <http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php?t=10717>
- พระสุธีเยย สุวณฺณเถโร (ยนต์). (2553). **การศึกษาของคณะสงฆ์ในราชอาณาจักรกัมพูชา** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- Appaduria, A. (1996). **Modernity at large: Cultural Dimensions of Globalization**. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Geetz, Clifford. (1973). **The Interpretation of Cultures**. NY: Basic Book.
- Manich Jumsai. (1987). **History of Thailand and Cambodia From the Days of Angkor to the Present**. Bangkok: Chalermnit Press.
- Keyes, Charles F. (1997). “Ethnic Group, Ethnicity” In the **Dictionary of Anthropology**. Edited by Thomas Barfield. Oxford: Blackwell Publishers.